

Du skal få en dag i mårå

Innlegg

Einar Lund, seniorrådgiver, Miljøverndepartementet

Onsdag 23. 10. kl 14:25

Fra begrep til resultat i kommuner og fylker - erfaringer fra K1-tiltaket

Introduksjon

Konferansen "Du skal få en dag i mårå " 23.- 25. oktober 2013, markerer avslutningen på utviklingsprosjektet Tiltak K1. Nasjonalt utviklingsprosjekt for universell utforming i kommune og fylker i perioden 2009- 2013. Tiltaket er ett av nær 200 tiltak i Norge universelt utformet 2025, regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009- 2013.

Konferansen legges til FN- dagen 24. oktober, og markerer sammenhengen mellom rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne og arbeidet med universell utforming. FNs konvensjon om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne ble vedtatt av FNs generalforsamling 13. desember 2006 og ratifisert av Norge 3. juni 2013. Formålet med konvensjonen er å sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne full og likeverdig rett til å realisere sine menneskerettigheter. Konvensjonen innebærer blant annet en plikt for Norge til å bekjempe diskriminering og arbeide for et mer tilgjengelig samfunn.

Universell utforming er en langsiktig strategi for å gjøre samfunnet tilgjengelig for alle og hindre diskriminering. Prinsippet om universell utforming bidrar til å sikre likeverdige muligheter til aktiv samfunnsdeltakelse, personlig utvikling og god livskvalitet for mennesker med nedsatt funksjonsevne

Grunnlag

Lovverket

Norge universelt utformet 2025, Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009- 2013 støtter opp under implementeringen av diskriminerings- og tilgjengelighetsloven og plan- og bygningsloven samt annen lovgivning som omhandler universell utforming. Andre er Forskrift om oppgradering av IKT til universell utforming og Forskrift om offentlige anskaffelser.

Definisjoner

Som prinsipp:

Miljøverndepartementets 2007 (Universell utforming – begrepsavklaring, T-1468).

Universell utforming er utforming av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming.

Som rettslig definisjonen:

Diskriminerings og tilgjengelighetsloven DTL § 9, 2. ledd og byggesaksdelen i pbl.

Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, herunder informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig.

Miljøverndepartementet sin rolle

Planmyndighet generelt (fra 16. oktober (ny regjering) overført til kommunal- og moderniseringsministeren).

Knytte K1-tiltaket til plan- og bygningslovens virkemedler innen regional og lokal planlegging; legge strategier for egen samfunnsutvikling.

I prosjektet:

- evne til å ta signaler og lytte hva kommunene og fylkene er opptatt av.
- bruke arbeidsformer som gir medvirkning og innovasjon
- støtte med økonomiske virkemidler og hensiktsmessig organisering

Tiltaket har vokst geografisk og tematisk.

- 29 samlinger på over 25 forskjellige steder. Prioritert "hjemm"-kommuner og –fylker
- Koordinator og nettverkssamlinger (strategi og innretning) (10)
- Fagsamlinger (5)
- Fag- og nettverkssamlinger (13)
 - o Tema: plan, bygg, boliger, uteområder, friluftslivsområder, kulturminnervern, formidling og IKT
- Søkerkonferanse (1)
- Kommune- (8) og fylkesvis (7); etter hvert felles (14)

Spennvidde i prosjekter.

Samarbeidspartnere 2013 – nasjonale instanser

Husbanken, DN (NÅ Miljødir), SK, Dibk, RA

BAKGRUNN OG MÅL FOR TILTAK K1

Regjeringens handlingsplan

Handlingsplanen er sektorovergripende og inneholder både tverrsektorielle og sektorielle tiltak.

Fire innsatsområder i handlingsplanen:

- uteområder/ planlegging, bygninger, transport og IKT.

Kommunesektoren særlig viktig. Regionale nivået med fylkesmenn og fylkeskommune som koordinerende aktører.

Mål for kommunesatsingen og fylkessatsingen i handlingsplanen

I Regjeringens handlingsplan "Norge universelt utformet 2025"- 2009- 2013:

- Kommunene skal arbeide for at alle kommunesentra i Norge blir universelt utformet
 - 130 kommune-/tettstedssentra er regsustrert mhp uu
- Alle kommuner har friluftsområder for allmenn bruk som er universelt utformet
- Litt uklare tall:
 - 670 statligesikrede friluftsområder registrert
 - 1200 friluftsområder er "meldt" inn i Kostra som aktuelle, men tallet har svingt fra år til år, men bare 5 er meldt inn som "utvedtydig" universelt utformet.
- Alle kommuner har vedtatt kommuneplan med retningslinjer og bestemmelser for universell utformine innen 2015
 - 140 kommuner i 21012 (Kostra)
- Universell utforming skal være et integrert prinsipp i alle regionale planer innen 2015
 - 8 stk i 2012 (Kostra)

Håpet:

Kommunesatsingen skal utdype at universell utforming er inkludert i ny plan- og bygningslov som strategi for å bidra til å gjøre samfunnet tilgjengelig for alle og for å bidra til å unngå diskriminering.

Mål for tiltak K1 i handlingsplanen

Tiltak K1:

Ressurskommuner, pilotfylker og nye pilotkommuner.

Målet er at alle fylker og 25 % av kommunene bør aktivt være med innen 2015.

- [Resultat pt 88 kommuner og 17 fylker](#)

Tiltak K5:

Kompetanseprogram for politikere og ansatte i kommunene. Dette tiltaket er et samarbeid mellom en rekke instanser, og er ledet av Direktoratet for byggkvalitet.

Føringer fra Regjeringens handlingsplan overført til nasjonale prosjektbeskrivelser.

Innretning i tiltak K1: resultatmål og rapporteringer

- som ivaretar kommunenes og fylkenes egenart
- praktisk utføring av oppdraget og finne lokale løsninger
- utforme samfunnet for alle: politikk for alle samfunnsområder

Felles nasjonale prosjektbeskrivelser i K1-tiltaket

Visjoner 17.03. 2010:

- Pilotfylkene: - *Hele samfunnet for alle!*

Utdyping:

Intensjonen med pilotfylker for universell utforming er å øke innsatsen på regionalt nivå utover det ordinære for å skape bedre og tettere samhandling

mellom fylket, kommuner og nasjonale instanser. Det skal skapes resultater på kommunalt, regionalt og nasjonalt nivå, både innen offentlig og privat virksomhet.

Ressurskommunene:

- Ressurskommuner for universell utforming formidler begeistring, kunnskap og gode eksempler!

Utdyping:

Ressurskommunenes oppgaver vil være å bidra som en aktiv samarbeidspartner for regionalt nivå og fungere interkommunalt og bilateralt overfor andre kommuner.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, 24. juni 2011:

Regjeringen forventer at:

”Regional og kommunal planlegging bidrar til universell utforming av omgivelser og bygninger. Lokalisering av ulike funksjoner sees i sammenheng slik at ferdsel og atkomst blir enklest mulig, og utforming av områder og bebyggelse legger til rette for tilgjengelighet for alle brukergrupper.”

Tråder tilbake til pilotkommuneprosjektet 2005 – 2008 - Forløper til tiltak K1

17 kommuner i perioden 2005 – 2008.

BU31 (bygg og uteområder) -

”Styrking av universell utforming i kommunal virksomhet 2005- 2008.”

Rapporten ”Universell utforming som kommunal strategi”, Miljøverndepartementet, T-1472 2009.

- Samarbeidsprosjekt med pilotkommunene og medvirkning fra andre statlige instanser.
- Dialog og læring begge veier.
- Universell utforming var i en utviklingsfase.
- Pilotkommunene var i front, samlet erfaringer og ga innspill til nasjonale målsettinger for universell utforming

Deltakere

Fra 2009: Pilotfylkene Østfold, Aust- Agder, Rogaland, Møre og Romsdal, Nord- Trøndelag, Finnmark og parpilotfylkene Hedmark og Oppland har vært med siden oppstart av prosjektet i 2009.

Fra 2009: 13 pilotkomuner som ressurskommuner: Sortland, Verdal, Trondheim, Stord, Time og Klepp, Risør, Porsgrunn, Gjøvik og Vestre Toten, Kristiansand, Eidskog og Ullensaker

Kart på [www.uu-k1.no](http://uu-k1.no) <http://uu-k1.no/index.php/kart> viser geografisk spennvidde og kronologisk deltakelse.

Aktørene er på banen

Mange har holdt innlegg på alle de 29 samlingene.

Viser at forståelsen og motivasjonen festner seg.

Årsrapportene er vitnesbyrd.

Sitater /eksempler

Ordfører Harald Espelund, Ullensaker kommune, Gardermoen 24. jan 2012:

- Universell utforming, det gjør vi bare.

Anders Paulsen - fylkessjef Hedmark, Florø 04.juni 2013:

- Ingen eier kunnskapen om uu alene:

- Plan, byggesak, folkehelse, ergoterapeut, helse, arkitekt, ingeniør, vedlikehold ... brukere osv – og ledelse og politisk nivå
- Må snakke sammen – med samme språk – forstå hverandre – og samarbeide
- Kjeden må henge sammen ...
- ... hvis det glipper underveis blir resultatet deretter”

Nord- Trøndelag. Årsrapport 2012

- Universell utforming inngår i fylkenes ordinære ansvar og oppgaver, både gjennom egne oppgaver og ved veiledning overfor kommunene
- Som pilotfylke skal vi øke innsatsen på regionalt nivå utover det ordinære og tilføre den nasjonale satsningen på universell utforming en merverdi.
- Samhandling mellom fylket, kommuner, nasjonale instanser og interesseorganisasjoner har stått sentralt i 2012.

Lenke til prosjektplan:

<http://www.ntfk.no/Arbeidsomrader/universell%20utforming/Sider/default.aspx>

Risør. Årsrapport 2012

- Formannskapet ønsket å fortsette prosessen og øke kompetansen innen universell utforming.

Ny fylker og kommuner (nye pilotkommuner/foregangskommuner

(60 nye kommuner og 8 nye fylker).

Deltakelsen er promotert av ressurskommunene – kommuner i samme område

Pilotfylkene: egne nettverk av kommuner.

Nord- Norge: Nettverk nord, Husbankens regionkontor.

Telemark (2011). Fylkesmenneses årsrapport 2012:

- Vi deltar i Miljøverndepartementets nettverk for fylker og kommuner (KI). T
- Tett samarbeid med fylkeskommunen og ressurskommunen Porsgrunn.
- Fikk med 2 nye kommuner (Bø og Nissedal) som satser på universell utforming.
- Prosjektet "Sentrumsnære turveger med universell utforming i Telemark". Alle kommuner med T
- Tilbudt kommunene opplæring i universell utforming

Aust – Agder. (2011). Fylkesmennes årsrapport 2012.

- Fylkesmannen og fylkeskommunen ser det som et felles ansvar å gi råd og veiledning til kommunene om hvordan universell utforming kan implementeres i planarbeid og tjenester.

Ullensaker kommune (2009). Årsrapport 2012:

- Oppfølgingen av universell utforming generelt er lagt til den enkelte sektor og forankret gjennom kommuneplanen, kommunedelplaner for de ulike sektorene og i systemet for balansert målstyring.
- Sektoransvarsprinsippet står sterkt
- De enkelte enhetene er ansvarlig for å ivareta kravene om universell utforming i henhold til gjeldende lover og forskrifter.

Eksemplene forteller også om suksesskriterier, om læring og overføringsverdi av kompetanse fra ett prosjekt til ett annet, om brukererfaringer og om innovative grep for å lykkes med universell utforming.

Kristiansand kommune (2009). Årsrapport 2012:

- Universell utforming er svært godt integrert i teknisk sektor
- Særdeles godt samarbeid med Rådet for funksjonshemmede
- Også i prosjekter som i utgangspunktet ikke er definert som spesifikke uu-prosjekter, er det sterkt fokus på universell utforming.

Verdal kommune (2009). Årsrapport 2012:

- Gevinstene med et universelt utformet sentrum er økt deltagelse for alle.
- Næringslivet tiltrekker seg kunder pga gode parkeringsmuligheter og framkommelighet i sentrum

Ullensaker kommune: årsrapport fra prosjektleder 2012:

- Gjennomføring av prosjekter og tiltak der universell utforming har vært et premiss fra begynnelse til slutt har ført til økt kompetanse og bevisstgjøring omkring temaet.
- I en vekstkommune som Ullensaker er det viktig å ha kunnskap om universell utforming
- Arbeidet med å sikre universell utforming i kommunal planlegging anses å ha høy nytteverdi, både nå og videre i årene fremover.

Oppland (2009). Årsrapport fylkesmennene 2012:

- Universell utforming er en premiss for tildeling av LUK (Lokal samfunnsutvikling i kommunen) midler og for tildeling av midler fra innovasjon Norge
- Fylkesmannen er i sin planuttalester tydelig på krav til universell utforming og at dette skal innarbeides og vektlegges tidlig i alle planprosesser
- Universell utforming et et gjennomgående tema i vurderingsgrunnlaget for uttalelser til kommuner i de flestetyper plansaker

- Universell utforming er nært knyttet opp til folkehelsearbeidet for å utnytte synergiene som ligger her. Dette spesielt opp mot ny folkehelselov der folkehelse skal forankres i.

Trondheim (2009) Kommuneplanens samfunnsdel:

- I 2020 er byens ulike arenaer tilrettelagt for mangfoldet i befolkningen.
- Kommunen vil utforme bymiljø og kommunal bygningsmasse etter prinsippene om universell utforming
- Sammen med private utbyggere og andre aktører medvirke til at hele bysamfunnet er tilgjengelig for alle.